

איש חי רב פעלים רודף צדקה וחסד ר' **משה שניצר** ז"ל ב"ר מנחם מנדל ז"ל תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק

כולל דחסידי סוכטשוב

כולל "סנה משה" ע"ש הרה"ח ת"ר משה יצחק זיסר ז"ל

בית מדרש למגידי שיעור "דף היומי" 03-5775333

חיים סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 471

האשה החשובה ודופת צדקה וחסד מרת **ורדה שניצר** ע"ה ב"ר מאיר ז"ל תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ד מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 990

מסכת זבחים ל' - ל"ו ♦ טהרות ו', ו' - ז', א'

בס"ד, כ"ח אייר תשע"ח

השבוע בגליון

- ♦ כך תטול את ידיך באופן הראוי
- ♦ ללכת 22 אמה בשיעור זמן של 23 אמה
- ♦ היד שהחסירה את שהוסיפו המדרגות
- ♦ נייגוב ידיים ליד השולחן

- ♦ "כדי אכילת פרס" - אדם הלועס ללא הרף, זקוק לשיעור זה?
- ♦ קידוש בליל שבת, פיגול הקרבן וכזית מצה
- ♦ הואיל והותרה - הותרה
- ♦ שתיית חלב בפסח מבהמה שאכלה חמץ

דבר העורך

לפני מי אתה עומד

סח הגאון רבי ראובן קרלינשטיין זצ"ל: צא ולמד מאומות העולם, עד כמה יראים הם מאימתה של מלכות וטוהרים לכבודה. קל וחומר, בן בנו של קל וחומר, שעלינו לנהוג כך כלפי מלך מלכי המלכים הקב"ה.

עסקן נמרץ, מנהל מוסד גדול בארצות הברית, עמד בפני פריצת דרך משמעותית לטובת מוסד שבראשו עמד, ולמטרה זו הוא התכוון לגייס כספים בהיקף נרחב. אלא שפעולה זו חיבה, כמובן, חדירה עמוקה לתודעת הקהל היהודי בארצות הברית, והעסקן החליט כי בעולמנו עמוס החוויות יש ליצור אירוע נדיר בתוככי המוסד, כך שהכל ישוחחו עליו ימים רבים ושמו של המוסד ינשא בפי כל.

אמר ועשה. לאחר הפעלת קשרים ענפים ושיחות ארוכות עם גורמים רבים, הצליח מנהל המוסד לקבל את אישורו של ראש אגף הטקסים בבית הלבן להגשת בקשה להזמנת נשיא ארצות הברית של אמריקה אל המוסד.

דרך ארוכה ומורכבת נדרש המנכ"ל לעבור עד שהצליח להוכיח, כי המוסד וראשי עומדים בכל הקריטריונים הנדרשים, כדי שהאדם החשוב ביותר בעולם יכבד אותם בנוכחותו. סוף סוף ניתן האישור העקרוני מטעם הוועדה הממונה על הנושא, והמנכ"ל נקלע לסכר נוסף של דרישות ובקשות שהונחתו עליו מטעם וועדת האירועים שעל יד הבית הלבן, המופקדת על תקינות הטקסים והביקורים הנשיאותיים.

לאחר חודשים מספר הפך המוסד את פניו. ריח של סיד נקי הכה באפס של חברי הוועדה. מנורות נושנות ושבורות בחלקן, הושלכו הישר אל פח האשפה, ובמקומן נתלו נברשות נוצצות שהפיקו אור בזהב. השלט הגדול הנושא את שמו של המוסד נוקה וצוחצח כיאה וכיאות, ונדמה היה כי הכל הולך כשורה.

את עיקר מעייניהם מיקדו חברי הוועדה הנכבדים באולם המרכזי, אשר בו אמור הנשיא לשאת את דבריו. **שבועיים** לפני האירוע המיוחל ייסגר האולם, ואיש לא יורשה להכנס אליו, התרה קצין הביטחון של הוועדה בפני המנהל, גם אתה לא. המנכ"ל הנהן בראשו לכל הסעיפים ותתי הסעיפים שנעמרו על שולחנו, ובהם הוראות קפדניות בכל הנוגע לביקור ולהודעות שייצאו לעיתונות לאחריו.

דף לא/ב חישוב לאכול כזית ביתר מכדי אכילת פרס

"כדי אכילת פרס" - אדם הלועס ללא הרף, זקוק לשיעור זה?

גמרתנו עוסקת בענייני "פיגול", היינו, באמירת הכהן בעת עבודתו באחת מארבע העבודות של הקרבן, כי בשר הזבח ייאכל "חוץ לזמנו", כלומר, מעבר לזמן שקצבה התורה לאכילת בשר קרבן זה, הוא פסל בכך את הקרבן, והאוכל מברשו ענוש כרת. בקשר לכך מסתפק רבא בסוגייתנו, מה דינו של הקרבן אשר הכהן העוסק בו אמר, כי בשרו ייאכל "חוץ לזמנו", אך הוא ייאכל בפרק זמן העולה על שיעור "כדי אכילת פרס" [במאמר מוסגר: השיטה הנזכרת, כי "פיגול" נעשה על ידי אמירת הכהן, היא דעת רש"י ותוס' לעיל ד/ב, לקמן יא/ב ועוד. אולם, בדעת הרמב"ם, הל' פסולי המוקדשים פרק י"ג הל' א', כתב "משנה למלך", כי די במחשבה בלבד. בע"ז נרחיב בנושא זה במאמרים אחרים].

בשלהי סדר נזיקין, עסקנו בשיעור פרק הזמן הנקרא "כדי אכילת פרס", וציינו, כי קיימות שמונה שיטות לקביעת משך זמן זה. נחזור ונאמר, כי "כדי אכילת פרס" הוא פרק הזמן המאגד בתוכו את פעולות האכילה של האדם לאכילה אחת. לפיכך, האוכל כזית מצה בליל הסדר בתוך פרק זמן זה, יצא ידי חובת המצוה, ולעומתו, אם אדם יאכל בתוך "כדי אכילת פרס" כזית מן הדבר האסור באכילה, הריהו חייב מלקות. בשני המאמרים הבאים נעסוק ב"שיעור כדי אכילת פרס". במאמר זה נתמקד בגדריו של שיעור זה, ובמאמר הבא נגדיר את מהותו.

ברור לכל, כי לאחר שהתורה קבעה, כי יש לאכול כזית מצה בליל הסדר וכזית פת בליל חג הסוכות, הרי שיש לאוכלם באכילה אחת. שיעור "כדי אכילת פרס", שנקבע ב"הלכה למשה מסיני", תוחם את הזמן המקסימלי אשר בו מותר לאכול את ה"כזית", ואף על פי שיאכלוהו טיפין טיפין, נחשבת אכילה זו כאכילה אחת.

הבה נחקורה, מה דינו של אדם שלעס ללא הרף כזית מצה בפרק זמן העולה על שיעור "כדי אכילת פרס"? מצד אחד, הלא זה מכבר חלף עבר לו שיעור הזמן של "כדי אכילת פרס", ולכאורה, הוא לא יצא ידי חובה. מצד שני, ייתכן, שאכילתו של אדם הלועס ללא הרף נחשבת כאכילה אחת גם אם גלש מעל ומעבר לשיעור "כדי אכילת פרס". שכן, שיעור זה נדרש עבור אכילה **בלתי רציפה**, שיש להגבילה בשיעור זמן מסוים, אשר מעבר לו אין האכילה המלווה בהפסקות נחשבת כפעולה אחת. אולם, האוכל ללא הרף, אינו זקוק לשיעור "כדי אכילת פרס", שהרי הוא אוכל כזית מצה!

אכן, כך דעתו של הגר"ש איגר זצ"ל (ספר העיקרים, ברכות, אשכול ד'). אולם, לדעת רוב הפוסקים, בכל מקרה יש לאכול תוך "כדי אכילת פרס" ולא ניתן לפרוס את האכילה על פני משך זמן העולה עליו (עיין "מגן אברהם" סימן תע"ה ס"ק ט"ו, "משנה ברורה" שעה"צ סימן ר"י ס"ק ט', "לוח ברכות הנהנין" לבעל התניא, סימן ב' אות ב', ו"חזון איש" בקונטרס השיעורים ס"ק י"ח).

זעילוי נשמת

מרת **רחל פריי** ע"ה
ב"ר ניסן ז"ל
נלב' ע"ב ב' בסיון תשס"ו
תנצב"ה

זעילוי נשמת

מרת **חנה פייגא גרוס** ע"ה
בת הר"ר יקותיאל יהודה נוימן זצ"ל
נלב' ע"כ ט"ב באייר תשנ"ח
מרת **יוטא ביילא לוינגר** ע"ה
בת הר"ר צבי פרידמן זצ"ל נלב' ע"כ ט"ב באייר תש"ן
תנצב"ה
הנוצח ע"י ר' שלום גרוס הי"ו ורעייתו מרת פנינה פרל תחיל' לבית לוינגר - פתח תקוה

זעילוי נשמת

הר"ר **רפאל חוזינב** ז"ל
ב"ר אשר ז"ל
ומרת **מלכה** ע"ה
נלב' ע"כ ז' באייר תשס"ד
תנצב"ה

דף לא/א חישוב לאכול כזית בשני בני אדם

קידוש בליל שבת, פיגול הקרבן וכזית מצה

קידוש.

לא שכחנו, תכף נשוב ל"כדי אכילת פרס", אך נפתח בהלכה מרתקת שכתב ה"משנה ברורה", לגבי קידוש על היין בשבת קודש. כידוע, יש לשתות מן היין עליו קידשו בשבת כשיעור "מלוא לוגמיו" [רוב "רביעית" באדם ממוצע]. יש הסוברים, כי אין צורך שהמקדש לבדו ישתה כשיעור זה, אלא כל המשתתפים בקידוש יכולים ללגום ביחד מן היין, כל אחד מעט, וביחד לשתות שיעור "מלא לוגמיו". להלכה, אין נוקטים כדעה זו לכתחילה, אך הנוהג כן, יוצא ידי חובה בדיעבד. אולם, ה"משנה ברורה" (סימן רע"א ס"ק ע"ג) מזהיר, כי מכל מקום יש להקפיד, כי כל המסובים הטועמים מן היין יעשו כן יחדיו תוך פרק הזמן של "כדי אכילת פרס".

זעקה רבתי מעורר הגאון בעל "אפיקי ים" זצ"ל (ח"ב סימן ב) על פסיקה זו של ה"משנה ברורה", אשר בה הוא הרחיב את תכונותיו של שיעור "כדי אכילת פרס". קושייתו האיתנה של ה"אפיקי ים" חושפת את שורשיו של שיעור "כדי אכילת פרס" עד לתהום, תוך בחינת מהותו, ויש לקוראה בעיון: ציווי התורה לאכול כזית מצה בפסח מתייחס אל האדם בלבד - אין כל חובה שהמצה **תאכל**, אלא **שהאדם** יאכל מצה. לעומת זאת, מצוות שתיית היין עליו קידשו מתייחסת אל **המשקה** שבכוס הברכה, שיש לשתותו כדי להעניק חשיבות לכוס הברכה. זוהי הסיבה, שבדיעבד, גם אם מספר אנשים שתו "מלא לוגמיו" יצאו ידי חובתם, כלעיל, שהרי המטרה של הענקת החשיבות לכוס הברכה על ידי שתיית הכמות הנדרשת מושגת גם באופן זה.

מעתה, לאחר שהבנו כי ניתן להתבונן על פעולת אכילה משני היבטים - האדם האוכל והמאכל הנאכל, תמה ה"אפיקי ים", כי מצאנו בתלמוד התייחסות לכך ש"כדי אכילת פרס" מאפשר צירוף מספר אכילות של אדם **המצווה לאכול**, אך לא מצאנו כי בכוחו לגרום לכך, שמאכל אשר יש **מצווה לאכול**, ונאכל על ידי מספר בני אדם ב"כדי אכילת פרס", יחשב כמי שנאכל בפעולה אחת?

הגאון רבי שלמה ברמן זצ"ל ("אשר לשלמה" תניינא סימן א), נדרש לקושיה חריפה זו, ומביא הוכחה נפלאה מסוגייתנו, לפסיקתו של בעל ה"משנה ברורה". כדי ליהנות מן ההוכחה היפה, נעיין קמעא בגמרתנו.

כנזכר במאמר הקודם, סוגייתנו עוסקת בדיני "פיגול", היינו: כהן שאמר בעת עבודת הקרבן, כי בשר הקרבן ייאכל "חוץ לזמנו" [מעבר לזמן שנקצב על ידי התורה]. הקרבן נפסל. אלא, שגמרתנו מסתפקת, כיצד להתייחס ל"פיגול" הבא: כהן אמר ש"כזית" מבשר הקרבן ייאכל "חוץ לזמנו" על ידי **שני** בני אדם. מצד אחד, הוא אמר שכזית מן הקרבן ייאכל "חוץ לזמנו" והרי לפנינו "פיגול". מצד שני, כל אחד מן האוכלים לא יאכל כזית בעצמו, ואיסורי האכילה של התורה מתייחסים לכזית. לבסוף, מכריעה הגמרא כי כהן זה "פיגול" את הקרבן, משום שבהתייחס לבשר הקרבן, הכהן אמר ש"כזית" ממנו ייאכל שלא כדין. אין זה מענייננו, אם האדם שאליה מתייחס הכהן עבר על איסור אם לאו, עיקר, שבמחשבתו של הכהן ייאכל כזית מן הבשר "חוץ לזמנו".

שוב חוזרת הגמרא ומסתפקת: מה יהיה דינו של קרבן, אשר הכהן העובד בו אמר ש"כזית" מבשר הזבח ייאכל "חוץ לזמנו" על ידי **אדם אחד** בפרק זמן **העולה** על "כדי אכילת פרס".

טובים השניים מן האחד? לכאורה, אין מקום לספק זה. הרי זה עתה קבעה הגמרא, כי מחשבה על כזית בשר שייאכל על ידי **שני בני אדם**, "חוץ לזמנו" הינה מחשבת פיגול. האם עתה אין זה ברור מאליה, כי גם מחשבת הכהן על אדם אחד שיאכל כזית בשר "חוץ לזמנו" הרי היא מחשבת פיגול, אף אם השתהה יותר משיעור אכילת פרס. וכי שיעור שהייתו של היחיד מפריד בין אכילותיו יותר מההפרדה הטבעית שבין שתי פעולות אכילה של שני בני אדם? [עיין "שפת אמת" ובחינושי הגרי"ז בסוגייתנו].

ברור, איפוא, לחלוטין, כי דבר זה בפעולת אכילתם של השניים מאחד את אכילותיהם לעומת אכילתו המפוצלת של היחיד, שגלש מעבר לשיעור הזמן של "כדי אכילת פרס". עלינו להסיק, איפוא, כי השניים שבהם עסקה הגמרא בספק הראשון, יאכלו כזית מן הבשר ב"תוך כדי אכילת פרס"! לאמר, באופן זה, שיעור "כדי אכילת פרס" מאגד את אכילותיהם לכדי הגדרה כי הכזית **נאכל** בפעם אחת. אמנם, לא על ידי אדם אחד, אך ביחס לבשר הקרבן, הוא נאכל בפעם אחת. לעומת זאת, אדם אחד האוכל כזית בשיעור זמן של יותר מ"כדי אכילת פרס", פיצל הן את שיעור משך זמן האכילה, והן את ה"כזית", ומאומה לא נותר בידו. לא ניתן לומר שהוא אכל בפעם אחת את כל ה"כזית", ואף לא ניתן לומר שכזית מן הבשר נאכל בפעם אחת.

צודק, איפוא, ה"משנה ברורה" - על הלוגמים מכוס הקידוש לכנס את לגימותיהם בפרק זמן של "כדי אכילת פרס". או אז ניתן יהיה לצרף את לגימותיהם ולקבוע, כי מן הכוס הזו נלגמה בפעם אחת כמות של "מלוא לוגמיו" [עיין שם עוד ב"אשר לשלמה", שאף אם נכריע להלכה בדין פיגול שמצטרף יותר מכדי אכילת פרס, וכפי שאכן נפסק ברמב"ם, אין כאן הכרעה ביחס לקידוש].

בעת סיום באולם הכינוסים, הבהירו חברי הוועדה למנכ"ל, כי עליו לעטר את האולם בילונות. אין הדבר ראוי, שנשיא המעצמה הגדולה בעולם ינאם בחדר אשר חלונותיו אינם מכוסים. עלך לגשת בהקדם לחנות פלונית, המתמחה בייצור מידי של וילונות יוקרתיים, ולרכוש שם וילונות ראויים לשמם.

בו ביום הוזיל המנכ"ל דולרים כמים עבור רכישת וילונות מפוארים, מן הסוג שניתן לראות בארמונות האצולה באירופה. בד עבה, בצבע ארגמן כהה, השתלשל בכבדות מתקרת אולם האירועים. פס זהב טהור חצה את הוילון לכל רחבו והעניק לו מימד מלכותי, רשמי וסמכותי, כאומר: לידי יעמוד האדם שיכול לצוות למחוק את כדור הארץ על יושביו ברגע אחד, ובתחתית הוילון נדו פעמוני ענק בגוני דגל ארצות הברית. בעודו פולט אנחת רווחה הזמין המנכ"ל בסיפוק את חברי הוועדה לסיור מסכם ואחרון, שלאחריו, כך קיווה בכל מאודו, יוענק לו האישור הסופי לביקור.

חברי הוועדה, שהופיעו הפעם בלוויית יועציהם לענייני תרבות, אופנה, יחסי ציבור, הקול היהודי, ועוד, התמקדו בכל פרט בטרם כניסתם לאולם האירועים, החל מן המיקום המדויק שבו תחנה מכונת השרד של הנשיא וכלה בעומק חריטת האותיות על המתנה המוכספת שתוענק לאיש הדגול ורב החשיבות.

בבטחון רב פתח המנכ"ל בתנופה את דלת אולם האירועים, כשבליבו הוא מצפה לתשואות רמות מאת חברי הוועדה על טעמו האנין והמשובח בבחירת הוילון. הפתעתו המרה החמיץ יו"ר הוועדה את פניו והורה לו באופן חד משמעי: הסר את הוילונות הללו! האם אמרת לבעל החנות, שהוילונות מיועדים לעטר את חלונותיו של חדר שנשיא ארצות הברית של אמריקה יבקר בו? המנכ"ל, שכבר ספג מחברי הוועדה ביקורות, הערות, הוראות ופקודות אין ספור, לא ידע את נפשו. לא אמרתם לי להגיד לו את זה, הפטיר בקול נכאים. אז תגיד לו את זה, סיכם יו"ר הוועדה.

כנעו ומושפל שב המנכ"ל אל בעל החנות, שהופתע לראותו שנית, התיישב בלאות על כסא ופנה אל בעל החנות: אני זקוק לוילונות עבור חדר שבו יבקר נשיא ארה"ב. יש משהוא מפואר יותר מהוילונות שרכשתי אצלך? שאל בייאוש בעודו סוקר בעיניו את תצוגת הוילונות היוקרתיים שהוצגה לראווה בשטח בית המסחר. במוחו כבר עלו מחשבות וקדרות על סכומים אגדיים שיאלץ להפריש לצורך רכישתם, כאשר צחוקו של בעל החנות נשמע מתגלגל בין הוילונות. ידיו, וילון שכזה ערכו מגיע לפתע משוויו של הוילון היוקרתי שרכשתו הנה, זה הבד הדרוש לך לתפירת וילון לחדר שבו ינאם נשיא ארצות הברית של אמריקה, הצביע בעל החנות לעבר אחד הוילונות.

בעינים שפורות לרווחה התבונן המנכ"ל בבד משובח בעל צבע אפרפר בהיר, אשר רקעו החלק מעטיריים זעק פשטות והעדר פאר.

אתה צריך להבין, הסביר בעל החנות ברצינות תהומית. כשהנשיא נואם, כל העיניים צריכות להיות מופנות אליו בלבד. אם מאן דהוא יפנה את ראשו למקום אחר, אזי כל יועצי הנשיא, כותבי הנאומים, מכיני הביקור ופמלייתו הכבודה יראו זאת ככשולן מחפיר. לשם כך מקפידים יועצי הנשיא, כי באולם הנאומים יתלו וילונות פשוטים בלבד, אשר אינם עשויים למשוך את תשומת לבו של אדם כל שהוא מקרב המאזינים.

★ ★ ★

אם כי כבודו של בשר ודם מקפידים לשמור באופן מדוקדק כל כך, קל וחומר שעלינו, הזוכים ללמוד בתורה הקדושה, בעלי ההזדמנות לשבת בכל יום בפלטרין של מלך וללמוד בתורת ה', לנצל זכות זו, להתמקד בדבר גדול זה ולא להסיח דעתנו הימנו.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. ספק: 03-570-67-93 דוא"ר: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף ל/ב אם כן מרתח רתח

ישנו דין לכעוס

שח הגרי"ז מבריסק זצ"ל לחתנו הגרי"מ פיינשטיין זצ"ל: מגמרא זו למדנו הלכה - אין לישא פנים בתורה. כאשר הינך שומע דברי תורה שלטעמך מעוותים הם, עליך להגיב בתקיפות כפי חומרת הטעות. משום כך היה בטוח לוי, שאם שאלתו שגויה היא, 'מרתח רתח' רבי, יגיב רבי יהודה הנשיא בחריפות ובריתחה.

זהו, גם פשר השגותיו החריפות של הראב"ד על הרמב"ם. לא מפני כעס או מטרות אחרות אלא מפני ההלכה, שיש להגיב בהתאם... ("שי לתורה").

דף לא/ב שהשחיטה כשרה בזרים ובנשים

עלי הורה שחנה כשרה לשחוט

חז"ל מספרים (ברכות לא/ב), שכאשר הביאה חנה את שמואל בנה אל משכן ה' בשילה הורה שמואל הלכה בפני עלי הכהן, כי גם שחיטת הקרבן על ידי זר כשרה היא, ואין צורך בכהן לשם כך. ואף על פי שעלי הצדיק את דבריו, הוא דן אותו למיתה, כדין מורה הלכה במקום רבו. או אז, "אתיא חנה וקא צווחא קמיה - אני האשה, הנצבת עמכה בזה". מה תשובה היא זו?

אלא, שמאותו פסוק (שמואל א' א/כו) "הנצבת עמכה", למדו חז"ל (ברכות שם), שאסור לישב בתוך ארבע אמות של המתפלל, שכן, אף עלי הכהן עמד בעת תפילתו. זאת, אמר הגרמ"ל זקש זצ"ל מירושלים, משום שהמתפלל הרי הוא כמקריב קרבן, ומקומו כעזרה, ו"אין ישיבה בעזרה".

זוהי היתה טענתה של חנה כלפי עלי: הלא אתה עצמך עמדת בעת שהתפללתי, אף שאני אשה, ופסולה לעבודה, ואין זאת אלא משום שכשרה אנכי לשחוט. אם כן, אתה כבר הורית בכך, כי אין צורך בכהן לשחיטה, ומעתה שמואל לא חידש דבר באומרו ששחיטה על ידי זר כשרה היא, שכן, עלי

דף לב/ב הואיל והותר לצרעתו הותר לקירו

הואיל והותרה - הותרה

בגמרתנו אנו מתוודעים לכלל תלמודי מפורסם: "הואיל והותרה - הותרה". כלל זה קובע, כי לאחר שהותר איסור לעשות מעשה מסויים, אזי, גם איסורים נוספים שהיו כרוכים בעשיית אותו מעשה הותרו. בסוגייתנו בא כלל זה לידי ביטוי לגבי מצורע, שלמרות טומאתו התירה לו התורה ביום השמיני להטהרותו להכניס את בהונותיו למחנה שכניה (השטח הפנימי בבית המקדש, שהוא מעזרת ישראל ואילך). ומאחר שאיסור טומאת צרעתו הותר, הותרו אף טומאות נוספות הרובצות על מצורע זה, שכן, "הואיל והותרה - הותרה". כלל זה חובק סוגיות רבות בש"ס, ובמאמר הבא נתמצת את עיקריו.

שתיית חלב בפסח מבהמה שאכלה חמץ: נידון הלכתי מפורסם קיים לגבי שתיית חלב שנחלב

בפסח מבהמה שניזונה מאכילת חמץ. לא נדון כעת בעצם השאלה, אם חלב זה נחשב חמץ (עייני "משנה ברורה" סימן תמ"ח ס"ק ל"ג, "מגן אברהם" סימן תמ"ה, ראה ב"שדי חמד" מערכת חמץ ומצה, סימן ה' אות ד. שהאריך בהבאת השיטות, ועיי שו"ת "תורת חסד" או"ח סימן כ"א, שו"ת "חלקת יואב" מהדו"ת סימן כ' ושו"ת "אגרות משה" או"ח ח"א סימן קמ"ז), כי אם בפתרון מבריק שהעלה ה"חיי אדם" (ב"נשמת אדם" בתשו' בהל' פסח י"טו). כידוע, לולא התירה התורה לשותות חלב בהמה, היה אסור לשתותו, אם משום שמקורו בדם, והדם אסור בשתיה, ואם משום איסור "אבר מן החי" (עייני בכורות ו/ב). מעתה, בהתאם לכלל "הואיל והותרה - הותרה", אין פשוט וקל מלהתיר את החלב שמקורו מבהמה שאכלה חמץ, שהרי לאחר שהותר איסור החלב, אזי, יש להתיר גם את איסור החמץ שדבק בו, "הואיל והותרה - הותרה".

אולם, בעל ה"תורת חסד" (שם) דוחה רעיון זה בתוקף, מאחר שכלל זה אינו גורף, ולא בכל מקרה היתר של איסור מסויים גורר אחריו את כל האיסורים שחברו לו לאותו מעשה. להלן נמנה שלוש הסתייגויות המגבילות מאד את השימוש ב"הואיל והותרה - הותרה". א. לדעת רבא בסוגייתנו, "הואיל והותרה - הותרה" אינו תקף כאשר האיסור הראשון הותר לחלוטין. רק כאשר סיבת האיסור הראשון קיימת, ובכל זאת התירתו התורה, תקף כלל זה ("קובץ הערות" סימן י' אות א:

וראה "תוספות רע"א" יבמות פ"א אות ג', שנקט כן בדעת רבא לפי תרוץ ראשון בתוס' יבמות ח/א ד"ה "רבא"). ב. "הואיל והותרה - הותרה" נאמר רק כאשר היתר האיסור הראשון קדם לחלוטותו של האיסור השני (יבמות ח/א, ועיי "קובץ הערות" סימן י"א בטעם הדבר) [לפיכך, אם ביום השביעי לטהרתו, נטמא המצורע בטומאה נוספת, לא תותר טומאה זו, משום שבשעת חלוטו עדיין לא הותרה טומאת הצרעת, שהרי ביום זה אין הוא זקוק להכניס את בהונות ידיו למחנה שכניה]. ג. "הואיל והותרה - הותרה" נאמר רק כאשר שני האיסורים הם בעלי שם אחד, כגון, בסוגייתנו, שלטומאת צרעתו נוספה טומאה אחרת (שו"ת רע"א בסוף דרוש וחיודש, סימן ד', שו"ת "אחיעזר" ח"א סימן ד' אות ד').

מעתה, הצעתו של ה"חיי אדם" נוגדת את שלושת ההסתייגויות שמנינו לעיל. א. במקרה זה התורה התירה לחלוטין את החלב, ולא דחתה את האיסור בלבד. ב. במקרה זה, האיסור השני, החמץ, קדם להיתר האיסור הראשון, שהרי החמץ שהה במעי הבהמה טרם הפך לחלב. ג. איסור דם, או אבר מן החי, ואיסור חמץ, אינם איסורים בעלי שם אחד, כטומאת צרעת וטומאת קרי המוזכרות בסוגייתנו.

דף לג/א חוץ מזו שהיתה בשער ניקנור

כך תטול את ידך באופן הראוי

בגמרא (מנחות לג/א, ברכות מב/א) מבואר, כי סמיכה, תפילה ונטילת ידיים מכנה משותף להם - "תכף", היינו: על בעל הקרבן לסמוך עליו סמוך לשחיטתו, על המתפלל לסמוך את ברכת גאל ישראל לתפילת שמונה עשרה, ואת נטילת הידים יש לסמוך לברכה, ובלשון חכמים: "תכף לנטילת ידים ברכה". יש אומרים שהכוונה היא לנטילת ידים שלפני הסעודה, שיש לסומכה לברכת המוציא ("שולחן ערוך" או"ח סימן קס"ו סעיף א'), ויש אומרים שהכוונה היא למים אחרונים שלאחר הסעודה, שיש לסומכם לברכת המזון.

יש לברר, מהו פרק הזמן, שאין להותיר כמרווח בין שני המעשים שיש לבצעם בסמיכות זה לזה. בעלי התוספות (סוטה לט/א ד"ה "כל") מוכיחים מסוגייתנו, כי מרווח הזמן המרובה ביותר שניתן לשהות בו בין סמיכה לשחיטה, גאולה לתפילה ונטילה לברכה, הוא כשיעור שניתן להלך בו עד עשרים ושתיים אמה. אולם, השוהה בין שני המעשים הנדרשים להתבצע בסמיכות זה לזה, פרק זמן שניתן להלך בו עשרים ושתיים אמה, אינו נחשב כמי שביצעם בסמיכות. שהנה, בגמרתנו מבואר כי בקרבן אשם מצורע לא ניתן לקיים "תכף לסמיכה שחיטה", משום שבין המקום שבו עמד המצורע וסמך את ידיו על הקרבן, ובין מקום שחיטת הקרבן, הפרידו עזרת ישראל ועזרת כהנים. רוחבה של כל עזרה היה אחד עשר אמה, וביחד עשרים ושתיים אמה. הרי לנו, כי במרווח זמן שניתן להלך בו עשרים ושתיים אמה, לא ניתן לקיים "תכף" [זו אחת האוקימתות בגמרא].

לומדים משניות וזוכים לאריכות ימים

(תקנת השבון ל"ז צדוק הכהן מלובלין זי"ע א')

ללמוד משנה - מהיום זה קל!

תכנית לימוד יומית

שתי משניות יומיות להשלמת סדר יומיים בשנה

צילצלו עכשיו וקבלו ספר חודשי ראשון חינם *3764

פירוש ברור וזמין במיוחד | עיצוב מפורסם ואותנטי | מתאים לכל ומנוח | מניח ורשיר | עזר ונח | עזר ונח

הדף היומי

זבחים ל'-ל"ו

כ"ח אייר-ה' סיון

ללכת 22 אמה בשיעור זמן של 23 אמה: הגאון רבי חיים צבי ברלין זצ"ל [רבה של אלטונה ומגדולי דורו, חי בתקופת ה"נודע ביהודה" והגר"א], מציב אתגר מרתק בפני הלומדים בספרו "עצי אלמוגים" (סימן קס"ה). הרמב"ם פוסק (הל' בית הבחירה פ"ו הל' ג') כדעת רבי אלעזר בן יעקב (מידות פרק ב' משנה ו'), ששטח עזרת ישראל ושטח עזרת הכהנים היו בשני מפלסים ומדרגות קישרו ביניהם [המדרגות הלבנות בדגם בית המקדש שהופץ על ידי בית "מאורות הדף היומי"]. חישוב אלכסון המדרגות [ששטחו היה שתים וחצי אמות], מוסיף בדיוק שיעור זמן של הילוך אמה נוספת [לפי הכלל שכל אמה בריבוע אמה ושתי חמישיות באלכסון]. נמצא, שרוחבן של שתי העזרות היה עשרים ושתיים אמה, אך בעקבות האלכסון נוסף זמן הילוך אמה נוספת! לפיכך, לשיטת הרמב"ם מרחק ההליכה הינו בשיעור עשרים ושלוש אמה, ולאחר שבעלי התוספות קבעו כי מרחק ההליכה הוא עשרים ושתיים אמה בלבד, ניתן להוכיח, לכאורה, כי הם פסקו כדעת חכמים (מידות שם), שלא היו כל מדרגות בין שתי העזרות. על הערתו זו הוא עונה בקושיה מפלפלת, מבית מדרשו של ה"דרישה", המבקש להקטין את שיעור ההליכה שקבעו בעלי התוספות, עשרים ושתיים אמה, לעשרים ואחד אמה בלבד. שהנה, המצורע הכנים את ידיו לתוך העזרה כדי לסמוך את הקרבן, ובכך, הוא קיצר באמה תמימה את המרחק שבין מקום הסמיכה למקום השחיטה! [לפי אוקימתא זו בגמרא. ועיין שם מה שכתב שאה"ג, וכוונת התוס' שכ"ב ודאי אינו תכף].

היד שהחסירה את שהוסיפו המדרגות: הפלא ופלא, מסיים רבי חיים צבי ברלין זצ"ל. שתי הקושיות פותרות אחת את השניה. אכן כן, כדברי ה"דרישה", הושטת היד של המצורע **קיצרה** את המרחק באמה אחת, ואילו המדרגות שבין העזרות, הוסיפו לו אמה אחת. נותרנו, איפוא, עם המרחק המקורי - עשרים ושתיים אמה... (ועיין בהגהות "חתם סופר" ל"שולחן ערוך" או"ח סימן קס"ו שמיישב קושיית הדרישה באופן אחר).

ניגוב ידים ליד השולחן: מאחר שמרחק עשרים ושתיים אמה בין מקום נטילת הידים למקום האכילה אינו רב, הציעו ה"עונג יום טוב" (סימן י"ח) וה"אשל אברהם" (סימן קס"ו), לקצר את מרווח הזמן שבין הנטילה לברכה, על ידי ניגוב הידים סמוך לשולחן, שהרי ניגוב הידים הוא חלק ממצוות הנטילה.

אכן, כך פסק להלכה ה"משנה ברורה" (שם ס"ק ד'), כי זמן השהייה הוא החל מניגוב הידים. אולם, מעניין לציין את הערתו של הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זצ"ל, כי מאחר שניגוב הידים נכלל במצוות הנטילה רק בנטילה הפחותה מרביעית מים, ממילא, לכאורה, ניגוב הידים ליד השולחן, אין בכוחו לעכב סיום של נטילת ידים ברביעית, כפי שאנו נוהגים כיום (הערות למסכת סוטה ד/ב).

הכהן עצמו פסק כך שנים אחדות לפני כן, והדבר ידוע ומפורסם ("מילי דמרדכי").

דף לה/א מדו כמדתו

בגדי אהרן

בילקוט שמעוני נאמר, כי בעת שמושה רבינו הזכיר לאהרן הכהן כי עליו להסתלק מהעולם, ראו כל ישראל שנתקטנה קומתו. ה"שפתי צדיק" מעיר על כך, שאם כן נפסלו בגדי הכהונה שעליו, שהרי כבר אינם "כמדתו"...! כיצד, איפוא, המשיך לעבוד את העבודות שהיו מוטלות עליו?
האדמו"ר מגור זצ"ל, בעל ה"אמרי אמת" השיב על כך, כי יתכן, שכשם שקטנה קומתו בנס, כך גם קטנו בגדיו. ואילו ה"שפתי צדיק" כתב, כי יש מקום לחדש שבגדים שנעשו בהכשר והכהן הוא שהתקטן - לא יפסלו [כדין "גרדומי אזוב וגרדומי תכלת"... ("פסקי תשובה", ש"מ)].

צעילוי נשמת

הר"ר **ישראל מיכל הגר** ז"ל

ב"ר יצחק ז"ל

נלב' ע"ב בסיון תשע"ה

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחי

לצעילוי נשמת אבי מורי

ר' **משה יוסף בלוגרינד** ז"ל

ב"ר אברהם מרדכי ז"ל נלב' ע"א בסיון תשמ"ח

תנצב"ה

הונצח ע"י בנו ידידו ר' חיים דוד בלוגרינד הי"ו

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר
בכל יום משנה אחת
הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם!
חייג עכשיו: 3029*

או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

